

Activitățile Organizației „Salvați Copiii” privind prevenirea abandonului și reintegrarea familială a copiilor

Președinte Executiv **Gabriela ALEXANDRESCU**
Coordonator Program **Daniela NICOLĂESCU**

Prin sistemul de servicii sociale destinate bunăstării copilului, respectării sale ca persoană și ca valoare umană, o societate exprimă drepturile pe care le acordă copiilor și copilăriei, ca etapă fundamentală în formarea personalității viitorilor adulți.

În contextul în care în România incidența cazurilor de abandon a copiilor a crescut alarmant, mass-media prezentând din ce în ce mai des cazuri de abandon a copiilor în instituții de ocrotire sau în spitale, s-a impus asigurarea unor servicii de prevenire a copiilor cu risc crescut de a fi abandonați și de recuperare pentru copiii instituționalizați.

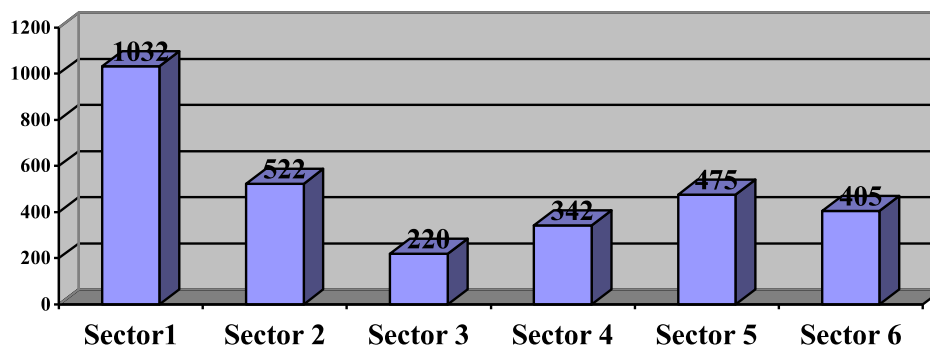
Situația existentă

Potrivit ultimelor date statistice înregistrate de A.N.P.C.A. (Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție), din luna septembrie 2002, **la nivel național este înregistrat un număr de 803 centre de plasament, în care sunt protejați 43.703 copii și tineri. Din acest total, 514 centre, cu un număr de 38.599 de copii și tineri, se află în subordinea Direcțiilor pentru Protecția Drepturilor Copilului, iar 289 de centre, cu un număr de 5.104 copii și tineri, sunt gestionate de către Organizațiile Private Autorizate în domeniul protecției copilului.**

În ceea ce privește statisticile existente la nivel de sector ale Municipiului București referitoare la numărul total de copii din centrele de plasament subordonate serviciilor publice specializate, situația potrivit ultimelor date pe anul 2002 este următoarea:

- **Sector 1:** grupa de vârstă este cuprinsă între 0-17 ani, numărul de copii din centrele de plasament fiind de 1.032;
- **Sector 2:** grupa de vârstă este cuprinsă între 0-18 ani, numărul total de copii 522;
- **Sector 3:** grupa de vârstă este cuprinsă între 0-17 ani, numărul total de copii aflați în centrele de plasament 220;
- **Sector 4:** grupa de vârstă este cuprinsă între 0-17 ani, numărul de copii din centrele de plasament subordonate serviciilor publice este de 342;
- **Sector 5:** grupa de vârstă: 0-17 ani, numărul total de copii 475;
- **Sector 6:** grupa de vârstă : 0-17 ani, numărul total de copii din centrele de plasament este de 405.

**Distribuția copiilor din serviciile specializate, pe sector
Municipiului București**

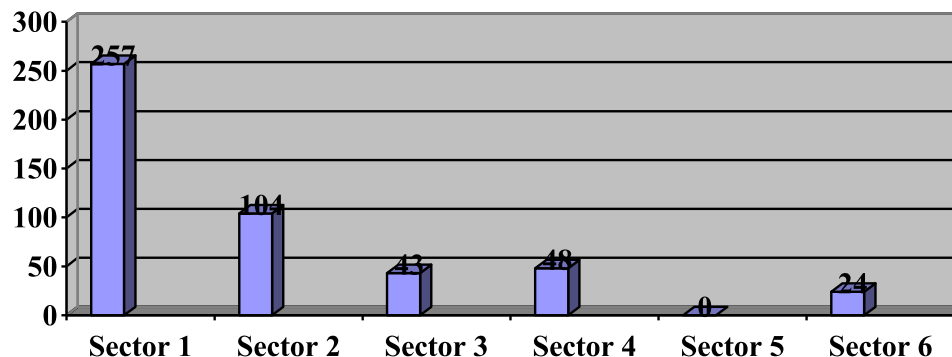

Jurnalul practicilor pozitive comunitare

Numărul de copii din centrele de plasament subordonate organismelor private autorizate, pe grupe de vârstă, la nivelul Municipiului București:

- **Sector 1:** între 0-17 ani numărul total de copii este 257;
- **Sector 2:** între 0-17 ani numărul total copii este 104;
- **Sector 3:** între 0-17 ani numărul total copii este 43;
- **Sector 4:** între 0-17 ani numărul total de copii este de 48;
- **Sector 5:** între 0-17 ani numărul total copii 0;
- **Sector 6:** între 0-17 ani numărul total de copii este 24.

Distribuția copiilor din centrele de plasament subordonate organismelor private autorizate, pe sectoarele Municipiului București

Cauzele instituționalizării¹

Cauzele instituționalizării sunt variate, începând cu **lipsa sprijinului social și material** (mame singure sau adolescente lipsite de sprijinul material al tatălui copilului sau al părinților), și **terminând cu probleme asociate sărăciei extreme** (familie prea numeroasă pentru a mai putea susține încă un copil, mama nu are cu cine lăsa copilul pentru a merge la muncă, în unele cazuri abuzul sau neglijarea copilului pot fi factori determinanți).

➤ **Sărăcia** este problema socială principală, deoarece pentru o mare parte dintre familiile din țara noastră acesta este motivul principal care se află în spatele hotărârii de a interna copilul într-o instituție de ocrotire.

Mulți copii sunt **internați în instituții din cauza sărăciei și a problemelor asociate acesteia**, ceea ce înrăutățește și mai mult situația (de exemplu: destrămarea familiei – divorț, separarea părinților, deces).

➤ Un alt factor care amplifică problema sărăciei și a nesiguranței materiale este **violența intrafamilială**.

➤ **Numărul mare de copii din familie** este un alt factor care contribuie la instituționalizarea copiilor.

➤ De asemenea sunt abandonați **copiii rezultați din sarcini nedorite sau neintenționate, precum și cei care prezintă boli cronice sau handicap;**

despărțirea îndelungată de familie conduce la înstrăinarea copilului și la retragerea familiei din viața lui.

Se pot identifica **două grupuri separate de copii și familii: un grup pentru care sărăcia și șomajul contribuie la instituționalizarea copilului, și un alt grup pentru care sărăcia este în mod clar rezultatul dezorganizării familiei, divorțului sau abandonului familial, decesului, detenției sau îmbolnăvirii grave a tatălui, al sarcinii neplanificate, lipsei de sprijin din partea tatălui copilului și a bunicilor și al cazurilor de nerecunoaștere a paternității**. Acești factori sunt însoțiți de numeroase **manifestări ale stresului social: alcoolism, abuzul asupra copiilor, violența la adresa femeilor și prostituția**.

Sarcinile nedorite au fost întotdeauna una din cauzele cele mai

¹ Sursa: Cauzele instituționalizării copiilor din România, UNICEF, Fundația Internațională pentru Copil și Familie, 1997

importante ale instituționalizării copiilor în România. **Absența informațiilor privind planificarea familială** și a serviciilor de acest gen **contribuie** nu numai la **instituționalizare**, dar și la o **rată crescută a avorturilor și a mortalității materne** provocată prin avorturi efectuate în condiții riscante.

În concluzie, sărăcia și nesiguranța materială creează condițiile în care este mai probabil să se producă instituționalizarea, ca reacție la alte evenimente, mai ales abandonul familial și destrămarea familiei.

Efectele instituționalizării asupra copiilor²

Plasarea copilului într-un centru de tip rezidențial determină un retard de instituționalizare, dezvoltând pe termen lung, un tip de personalitate dependentă, fiind incapabil să-și trăiască viața pe cont propriu. Din acest motiv, și nu numai, familia are un rol deosebit în dezvoltarea personalității copilului și în devenirea lui ca adult.

Abuzul psihologic

Copiii nu sunt implicați în activitățile cotidiene ale instituției. Cei mai mulți nu-și cunosc istoria, nu știu de cât timp se află în instituție, motivul pentru care se află în instituție și cât vor sta. Abuzul psihologic se manifestă în instituții prin comportamente inadecvate ale personalului, în diferențierea relației cu copilul în funcție de genul acestora. Este vizibilă la copiii din instituții pierderea identității de gen, manifestată prin imposibilitatea deosebirii fetelor de băieți. Aceasta se întâmplă datorită ignorării cerințelor de constituire a feminității și masculinității la copii.

Abuzul fizic

În instituții, abuzul fizic se manifestă prin bătăi (48,8% dintre copiii aflați în instituții confirmă practicarea

bătăii ca pedeapsă), suprimarea meselor, izolarea fizică, obligarea la diferite munci umilitoare. Cea mai mare parte a pedepselor este aplicată de personalul educativ și de supraveghetorii de noapte.

Abuzul emoțional

Multe forme ale abuzului emoțional sunt aplicate în instituții pentru disciplinarea copilului: umilire, izolare, amenințare. Ele induc copilului trăiri, emoții și sentimente negative.

Abuzul emoțional poate însoți orice formă de abuz. Cei mai mulți dintre copii instituționalizați abuzați prezintă enurezis nocturn, această manifestare generând un comportament abuziv și reacții inadecvate ale personalului.

Abuzul sexual

Abuzatorii din rândul personalului sunt într-o pondere mică, ponderea cea mai mare fiind din rândul copiilor mai mari din instituții (peste 60%). Relațiile sexuale abuzive între copii din instituții sunt de regulă de tip homosexual.

Efectele hospitalismului **sunt de natură diferită, după cum urmează³:**

1. *Efecte asupra dezvoltării psiho-somatice – 60% din copiii instituționalizați au întârzieri, în general irecuperabile, în dezvoltarea fizică – înălțime, greutate ponderală;*
2. *Sindroame anemice – carențe alimentare prin aport insuficient alimentar și deficiențe dietare;*
3. *Avitaminoze și lipsa elementelor minerale – rahitism până la forme severe;*
4. *Întârzieri în dezvoltarea motorie – 85% cu scăderea tonusului muscular, prin lipsa de stimulare, care induc lipsa mersului în patru labe extrem de important pentru maturarea corpului calos, și care întârzie dramatic apariția mersului*

² Sursa: UNICEF, A.N.P.C.A., IOMC, Fundația Internațională pentru Copil și Familie, studiu 2002.

³ Din statisticile Fundației Per Aspera Ad Astra, (2000)

- independent și a celorlalte performanțe motorii;**
5. *Tulburări de integrare senzorială prin lipsa stimulării adecvate;*
 6. *Tulburări de echilibru în urechea internă prin șederea prelungită în poziție orizontală;*
 7. *Parazitoze intestinale și infecții ale pielii și scalpului;*
 8. *Tulburări de atenție (attention deficit disorder);*
 9. *Scăderea capacității de concentrare;*
 10. *Întârzieri globale în dezvoltare – mai marcate în limbajul activ și în domeniul cognitiv;*
 11. *Reducerea sociabilității;*
 12. *Elemente de autism – începând cu refuzul alimentelor necunoscute, noi, deci de la vârste fragede, (5-6 luni);*
 13. *Lipsa fricii de străini – se atașează de orice persoană care le apare în cale;*
 14. *Tulburări de atașament (attachment disorder);*
 15. *Crize de afect;*
 16. *Autostimulare – de la legănat până la automolestare, (dat cu capul de pereți);*
 17. *Stereotipii;*
 18. *Procese asociative întârziate (asocierile mentale);*
 19. *Lipsa de autorespect;*
 20. *Relații interpersonale sărace sau inexistente;*
 21. *Infectarea cu hepatită B sau HIV;*
 22. *Infecții respiratorii acute, otite cronice sau scăderea acuității auditive;*
 23. *Frecvent scapă diagnosticarea unor afecțiuni oculare – scăderea acuității vizuale necorectate care îi poate eticheta ca deficienți mentali, și deci integra în sistemul educațional de copii cu nevoi speciale, deși locul lor ar fi într-o școală normală dacă problema vizuală sau auditivă ar fi corectată prin ochelari sau prin proteză auditivă;*
 24. *Violențe față de ceilalți;*
 25. *Abuzuri sexuale între ei;*
 26. *Tulburări de comportament severe – agresiuni, furt, dromo-manie etc., până la dependența de substanțe și stadiul de copii ai străzii;*

27. *Lipsa de integrare într-un sistem educațional superior;*
28. *Probleme serioase civile – la 18 ani foarte mulți nu au cărți de identitate, deci nu pot primi locuințe și nici locuri de muncă; în ultimii ani însă, s-au desfășurat programe serioase care au diminuat această situație;*
29. *Crize de identitate;*
30. *Lipsa de atașament față de părinții foster sau cei adoptivi, în funcție de vârsta la care au fost încredințați acestor instituții de ocrotire alternativă la tipul instituțional;*
31. *Tulburări emoționale și instabilități.*

Activitățile Organizației „Salvați Copiii” privind prevenirea abandonului și reintegrarea familială a copiilor

Organizațiile neguvernamentale care activează în România, începând cu 1990, au demonstrat fezabilitatea și eficacitatea alternativelor comunitare la ocrotirea instituționalizată.

Organizația Salvați Copiii a inițiat, implementat și dezvoltat încă din 1992 un program de prevenire a abandonului și reintegrare în familie a copiilor instituționalizați.

Obiectivul programului este de a **preveni abandonul și a reduce numărul copiilor instituționalizați prin reintegrarea lor în familiile naturale.**

Serviciile pe care le asigură Salvați Copiii constau în : **suport financiar, suport material (alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte, rechizite școlare), consiliere psihologică, juridică și medicală.**

Din 1992 și până în prezent prin programul "Prevenirea Abandonului și Reintegrare Familială", Salvați Copiii a **încurajat, consiliat și sprijinit material și financiar** familiile care deja își încredințaseră copiii unor instituții de ocrotire pentru a se facilita reintegrarea copiilor în familiile naturale.

Până în prezent **au beneficiat** de acest program un număr de **8.761 de familii aflate în situații de criză.** În

marea majoritate a cazurilor, **demersurile suportiv – acționale au avut ca scop prevenirea abandonului familial, iar aproximativ 30% dintre cazuri copii au fost reintegrați în familia naturală.**

Beneficiarii programului sunt asistați și monitorizați permanent prin rețeaua de asistență socială a organizației, activitate desfășurată la nivelul Secretariatului General și la nivelul celor 15 filiale din țară ale organizației.

Asistenții sociali ai Salvați Copiii colaborează permanent cu autoritățile locale pentru identificarea familiilor aflate în situații de criză.

Părinții copiilor beneficiază de consiliere și sunt informați asupra rolului pe care îl are familia în dezvoltarea copilului. Scopul acestui suport emoțional are drept finalitate conștientizarea de către părinți a resurselor reale de care dispun în organizarea propriilor vieți, responsabilizarea lor față de educația copiilor, implicarea lor ca parteneri în depășirea situațiilor dificile.

Obiectivele și activitățile programului au contribuit la sensibilizarea comunității locale, la dezvoltarea sistemului de servicii sociale și modului de abordare a copilului și familiei în dificultate. În acest sens se asigură:

- o mame adolescente;
- o familii cu mulți copii;
- o starea de sănătate a copilului sau întreținătorului;
- o copii cu risc de abandon școlar;
- o venitul pe membru de familie.

- o dezvoltarea rețelei de asistenți sociali constituită la nivelul filialelor care împreună cu responsabilii locali să asigure identificarea și asistarea familiilor aflate în situații de criză;
- o pregătirea asistenților sociali în asigurarea unei intervenții rapide și eficiente pentru aceste familii;
- o implicarea comunității locale prin derularea unor acțiuni comune;
- o parteneriate cu Direcțiile Generale pentru Protecția Copilului, Inspectoratele Școlare, Direcțiile de Sănătate Publică, Centrele de Plasament, Inspectoratele Județene de Poliție și ONG-urile locale;
- o publicații - materiale informative pentru părinți;
- o mediatizarea proiectului și a rezultatelor.

Beneficiarii programului sunt selecționați după următorii indicatori:

- o familii monoparentale;
- o cupluri consensuale;

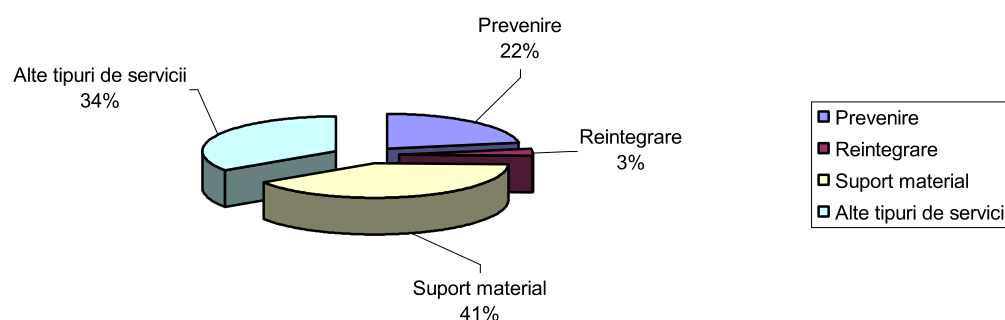
Rezultatele programului în anul 2002

În perioada ianuarie – decembrie 2002, au fost incluse în program **424 de cazuri la nivel național** care au beneficiat de **suport financiar**. Pentru **364 de cazuri** s-a realizat **prevenirea abandonului**, iar pentru **54 de cazuri** s-a realizat **reintegrarea copiilor în familia naturală**.

Alte **655 de cazuri au beneficiat de suport material** constând în: alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte, rechizite școlare, medicamente.

De asemenea, **562 de părinți** au beneficiat de următoarele tipuri de servicii: **consiliere în vederea găsirii unui loc de muncă, consiliere juridică, consiliere familială și psihologică, îndrumare către servicii medicale, reintegrarea școlară a copiilor, sprijin în vederea obținerii unui loc de muncă**.

REZULTATELE PROGRAMULUI PE 2002

Programul "Prevenirea Abandonului și Reintegrare Familială" se poate constitui ca un model experimental pilot, care în cazul în care ar fi extins în sistemul de protecție a copilului ar fi una din verigile cele mai importante ale unei rețele sociale de referire, instrumentare, reabilitare a familiei în contextul social românesc actual.